

Затова и ще започна своя "нов прочит" на първата класическа романова творба на българската литература след Втората световна война чрез вписаността ѝ във "времето на епическия роман", което в литературно-исторически аспект представя и първата доминация на романа в жанровата система на българската литература. Явление толкова по-интересно от литературноисторическа гледна точка, защото съвпада с времето на най-мракобесен идеологически нормативизъм в изкуството.

Макар че, най-общо, и "Тютюн", и "Железният светилник", и "Иван Кондарев" могат да бъдат отнесени към традиционния, класически реализъм и романова традиция на XIX век (в своя литературноисторически труд наричам този тип романи "еписки роман") – това жанрово определение е ретроспективно и се налага поради необходимостта от разграничаване на тази литературна формация от "новата проза" през 60-те години с нейните тенденции към деепизация и лиризация, фрагментираност, субективност и по-малообемни повествователни формати (разкази, цикли разкази, повести, новели, еднопersoнажни и "малки" романи). И трите класически романа от 50-те години обаче представят много по-диференцирани индивидуални жанрови поетика, наративни и концептуални иновации в сравнение с класическата традиция на XIX век. Те не само значително се различават помежду си като индивидуални повествователни поетика, но и от традициите и на националната, и на световната романистика. "Железният светилник" съвсем не е само следване на Вазовото "родолюбие" ("родолюбието" въобще е извънлитературна категория, докато "етноцентризмът" може да бъде важна концептуална художествена характеристика), Талев по-скоро синтезира персонажен типаж на Йовков (Ния, Рафе Клине) с персонажен типаж на Караславов (Султана, макар че мотивите на Султана са доста по-различни от тези на Караславовите герои). Още по-сложни са синтезите – жанрови и концептуални – в "Иван Кондарев". Дори ако вземем само един от очевидните синтези, осъществени в романа – на жанровите поетика и наративни техники на Толстой и Достоевски – той не само свързва, но и разграничава